

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Miluše Doškové a soudců JUDr. Karla Šimky a Mgr. Evy Šonkové v právní věci žalobce: **Mgr. F. Š.**, proti žalovanému: **Jihomoravský kraj**, se sídlem Žerotínovo náměstí 449/3, Brno, o žalobě na ochranu proti nečinnosti žalovaného, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 17. 6. 2021, č. j. 31 A 72/2021 – 8,

t a k t o :

- I.** Kasační stížnost **se z a m í t á .**
- II.** Žalobce **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III.** Žalovanému **se n e p ř i z n á v á** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

[1] Žalobce (dále jen „stěžovatel“) se u Krajského soudu v Brně (dále jen „krajský soud“) domáhal ochrany proti nečinnosti žalovaného ve věci své žádosti o poskytnutí informace podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím. Společně s žalobou požádal také o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů. Usnesením ze dne 17. 6. 2021, č. j. 31 A 72/2021 – 8 (dále jen „napadené usnesení“), krajský soud tyto návrhy zamítl. Stěžovatel podal proti usnesení krajského soudu kasační stížnost. Postup soudu v ní označil za projev soudní arogance a porušování principů právního státu; zároveň požádal o osvobození od soudního poplatku za řízení o kasační stížnosti a navrhl, aby Nejvyšší správní soud věc vrátil k rozhodnutí jinému senátu krajského soudu.

[2] Nejvyšší správní soud předesílá, že podáním kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) nevzniká stěžovateli poplatková povinnost (srov. usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 - 19, č. 3271/2015 Sb. NSS). Napadené usnesení, jímž

krajský soud zamítl návrh na osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce, nepochybně je takovým procesním rozhodnutím. Stěžovatele tedy v projednávané věci netíží poplatková povinnost; Nejvyšší správní soud proto nerozhodoval o jeho žádosti o osvobození od soudního poplatku za řízení o kasační stížnosti. Stejně tak platí, že stěžovatel v tomto typu řízení nemusí být zastoupen advokátem dle § 105 odst. 2 s. ř. s. (srov. opět usnesení rozšířeného senátu ze dne 9. 6. 2015, č. j. 1 As 196/2014 – 19).

[3] Kasační stížnost není důvodná.

[4] Nejvyšší správní soud konstatuje, že individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je upraven v § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je uvedeno: „[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.“

[5] Z citovaného ustanovení vyplývá, že pro přiznání částečného osvobození od soudních poplatků musí být splněny následující podmínky: účastník řízení požádal o osvobození, jeho návrh není zjevně neúspěšný a doložil nedostatek příjmů. Pro přiznání osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu musí navíc existovat zvlášť závažné důvody (srov. usnesení NSS ze dne 22. 5. 2014, č. j. 7 As 68/2014 - 50). Smyslem a účelem osvobození od soudních poplatků je ochrana nemajetného účastníka řízení před odepřením přístupu k soudu.

[6] Účelem osvobození od soudních poplatků naopak není „odbřemenit“ nemajetné účastníky řízení ve všech soudních sporech, tedy i v těch, které tito účastníci opakovaně a soustavně vyvolávají, a které nemají zjevný dopad do jejich životní sféry. Jak totiž zdůraznil Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66, č. 2601/2012 Sb. NSS, charakter vedeného sporu je nutno důkladně zvažovat s ohledem na zabránění zneužití institutu osvobození od soudních poplatků. Konkrétně uvedl: „[i] když účastník je nemajetný, takže by zásadně bylo namístě přiznat mu osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.), může mu soud výjimečně toto dobrodiní odeprít, a to zejména pro povahu sporu či sporů, které účastník vede. O výše uvedený případ se může jednat, vede-li účastník s různými veřejnými institucemi množství sporů týkajících se poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, které často pokračují jako spory soudní, a přitom nejde o spory mající vztah k podstatným okolnostem účastníkovy životní sféry (netýkají se, a to ani nepřímě, účastníkovu majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí, nýbrž jde o spory vyvolané účastníkovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí).“ V souvislosti s právem na poskytnutí informace, o nějž se jedná též v posuzované věci, dále kasační soud konstatoval: „[j]udikatura Nejvyššího správního soudu setrvale vychází z toho, že široce pojatý svobodný přístup k informacím ve

pokračování

veřejné sféře je jednou z nejefektivnějších cest k transparentci veřejné moci, k její všestranné, účinné a kontinuální veřejné kontrole a jedním z nástrojů snižujících možnosti jejího zneužívání. Na druhé straně však nelze přehlédnout, že kverulační, zjevně šikanózní, či dokonce pracovní kapacitu orgánů veřejné moci z různých důvodů cíleně paralyzující výkon tohoto práva může mít významné negativní důsledky, které za určitých okolností mohou popřít dokonce i smysl a účel práva na svobodný přístup k informacím. Jedním z nástrojů, jak zabránit zneužívání tohoto práva, a tím i jeho diskreditaci v očích veřejnosti i orgánů veřejné moci, proto musí být i citlivá regulace nadužívání tohoto práva v případech výše uvedených. Taková regulace může se za určitých okolností dít i cestou výjimečného odeprání práva na osvobození od soudních poplatků.

[7] Regulační funkce soudních poplatků pak byla zdůrazněna též v rozsudcích Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 8. 2011, č. j. 6 Ads 76/2011 - 22, a ze dne 14. 11. 2012, č. j. 6 Ans 14/2012 - 11. V posledně uvedeném pak zdejší soud konstatoval: „[n]epřiznáním osvobození od soudních poplatků není proto stěžovateli upíráno právo na přístup k soudu v případě sporů ohledně jeho práva na informace, rovněž tím není zpochybňována jeho aktivní legitimace (neboť ta by byla řešena v usnesení o odmítnutí návrhu podle ustanovení § 46 odst. 1 písm. c/ s. ř. s.), ale je pouze vysloveno, že pokud stěžovatel hodlá užívat svého práva na přístup k soudu takovým způsobem, že brojí všemi možnými prostředky proti jakémukoli úkonu správního orgánu bez ohledu na to, aby zvážil smysluplnost a důvodnost svého počínání, je na místě trvat na tom, aby se podílel na úhradě nákladů spojených s vedením takového sporu, které musí být státem vynaloženy, prostřednictvím hrazení soudních poplatků.“

[8] Výše nastíněná regulační funkce soudních poplatků mající za cíl omezit podávání neuvážených či svévolných (šikanózních) návrhů vystupuje do popředí i v právě projednávaném případě. Nejvyššímu správnímu soudu je totiž z vlastní úřední evidence známo, že stěžovatel je nebo byl účastníkem více než čtyř set řízení pouze před tímto soudem, z nichž převážná část se vztahuje k právu na přístup k informacím. V případě takto abnormálně zvýšeného zájmu stěžovatele o informace je nutné zvažovat jeho právo na informace a zájem na kontrole veřejné moci na straně jedné, na druhou stranu je však nutné přihlédnout ke smysluplnosti jednotlivých sporů a k neúměrným počtům jeho žádostí o informace, které jsou schopny zahrnout povinné subjekty (srov. výše citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 6 Ans 14/2012). Při rozhodování o nepřiznání osvobození od soudních poplatků v posuzovaném případě podle Nejvyššího správního soudu převáží, že nic nenasvědčuje tomu, že by se předmětná žádost stěžovatele týkala podstatných okolností jeho životní sféry (ostatně on sám odkazuje toliko na dotčení svého politického práva na informace); dále především to, že vede skutečně neúměrně velký počet obdobných sporů vyvolaných jeho neobvyklým zájmem o veřejné záležitosti. Pouhý nadměrný zájem o věci veřejné, jenž stěžovatel opakovaně demonstruje ve všech podáních směřujících zdejšímu soudu, přitom nemůže být důvodem pro osvobození stěžovatele od soudních poplatků.

[9] Nejvyšší správní soud se plně ztotožňuje se závěrem krajského soudu, že excesivně nadužívaný výkon práva na informace nemůže požívat benefitu osvobození od soudních poplatků. Jak ostatně mnohokrát upozornil kasační soud ve své judikatuře, osvobození od soudních poplatků nemá být institutem umožňujícím osobám s nízkými příjmy vést

bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně (viz např. výše citovaný rozsudek Nejvyššího správního soudu sp. zn. 7 As 101/2011, či rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 - 91).

[10] Závěr krajského soudu stran neustanovení zástupce shledal Nejvyšší správní soud rovněž správným. Stěžovatel totiž nejen že nesplnil předpoklady pro osvobození od soudního poplatku (§ 35 odst. 10 s. ř. s.), ale navíc je zdejšímu soudu z úřední činnosti známo, že je bývalým advokátem, který v advokacii donedávna působil, což soud ověřil v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou. Stěžovatel disponuje vzděláním v oboru práva, které je podmínkou pro výkon advokacie. Zastoupení advokátem proto v jeho případě nebylo potřebné.

[11] Závěrečný požadavek stěžovatele na přikázání věci k projednání jinému senátu krajského soudu, nadto nikterak neodůvodněný, je podle Nejvyššího správního soudu nutno posoudit dle jeho obsahu jako námitku podjatosti směřující proti senátu Krajského soudu v Brně rozhodujícímu v posuzované věci; jedná se tedy o kasační námitku spočívající v tvrzené zmatečnosti řízení před soudem ve smyslu § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s. (srov. přiměřeně rozsudek NSS ze dne 15. 6. 2011, č. j. 2 As 74/2010 - 89). Z povahy věci nemůže totiž jít o návrh na přikázání věci, neboť soudní řád správní ve svém § 9 umožňuje pouze přikázání věci jinému soudu, nikoliv jinému senátu téhož soudu. Výše uvedenou námitku podjatosti soudců přitom neshledal kasační soud důvodnou, jelikož tato není adekvátně zdůvodněna, neboť stěžovatel nespécifikoval skutečnosti, z nichž podjatost dovozuje (§ 8 odst. 5 s. ř. s.). Pokud by snad měl zdejší soud posoudit ostatní kasační námitky stěžovatele a ty vztáhnout k namítané podjatosti, ani v takovém případě by neshledal námitku podjatosti důvodnou, jelikož důvodem k vyloučení soudce nemohou být okolnosti, které spočívají v postupu soudce v řízení o projednávané věci (§ 8 odst. 1 s. ř. s., viz např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 1. 2018, č. j. 5 Ads 46/2017 - 84).

[12] Nejvyšší správní soud s ohledem na výše uvedené dospěl k závěru, že nebyly naplněny stěžovatelem uplatněné kasační námitky, taktéž neshledal vady podle § 109 odst. 4 s. ř. s., k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti; proto zamítl kasační stížnost jako nedůvodnou podle § 110 odst. 1 s. ř. s., věty poslední. O věci přitom rozhodoval bez jednání za podmínek § 109 odst. 2 s. ř. s.

[13] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s., ve spojení s § 120 s. ř. s. Žalobce neměl v tomto kasačním řízení úspěch a úspěšnému žalovanému nevznikly náklady přesahující jeho běžnou úřední činnost. Proto soud vyslovil, že žalobce nemá právo na náhradu nákladů řízení a žalovanému ji nepřiznal.

Poučení: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 20. srpna 2021

pokračování

JUDr. Miluše Došková
předsedkyně senátu